ÇINARALTI

BU SAYIDA :

SENDEN DÖNÜŞ
Şairi :
Faruk Nafiz Çamlıbel

İmparatorluk devrinde
KÖYLÜYE
Şairi :
Mithat Cemal Kuntay

KARA KAPLI KİTAP
— Hikâye —
Yazan: O. S. O.

YALVARIŞ
Şairi :
Orhan Seyfi Orhon

HASAN SABBAHIN FEDAİLERİ ve MORMONLAR
Yazan :
Mustafa Hakkı Akansel

ULUDAĞDA ORHANİYE KAZASI
Yazan :
R. Yalgın

TÜRK TARİHİ ve GENÇLİK
Yazan :
Adnan Giz

SANIŞLAR ve GERÇEKLER..
Yazan :
M. Nermi

TİFÜSTEN EVVEL...
Yazan :
Orhan Seyfi Orhon

Sayı : 89
Kuruş : 15

HAFTALIK
FİKİR VE SANAT

7 HAZİRAN

Deniz mevsimi başlıyor. Plâjda, güneş banyosundan sonra denize girmek, neşeyle dans etmek, ve rahat bir uyku uyumak için bir

Millî Piyango

bileti almalısınız. Bir mevsimin bütün sevinci bu biletlerin içindedir.

DOĞAN

Tahsil Sigortası :

12 yaşında başlar
10 sene devam eder.
Sigortalıya senede 600 lira ödenir.

DOĞAN

Çeyiz Sigortası :

18 yaşına basan kızlara
2000 lira ödenir.

PRİMLER, herkesin ödeyebileceği kadar ucuzdur.

Çocuklarını sigorta etmek isteyen ana ve ya babalar, kendi yaşlarile sigorta ettirecekleri çocuklarının yaşlarını bildirirlerse, primler ve esaslar hakkında kendilerine derhal mektupla malumat verilir.

Adres : **DOĞAN**
SİGORTA ANONİM ŞİRKETİ
Taşhan, kat 3, Bahçekapı

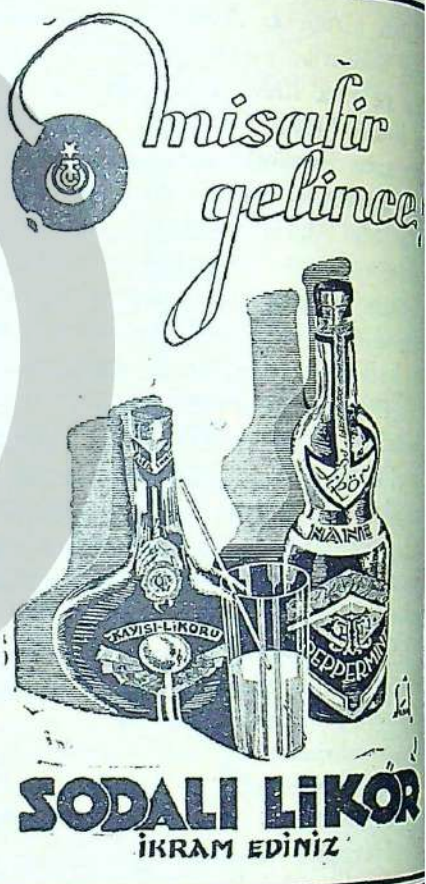

Basıldığı yer: Cumhuriyet Matbaası — İstanbul

Sahibi ve Neşriyat Müdürü: Orhan Seyfi Orhon

Yaylâ Türküsü

FİATI : 50 KURUŞ

En ince, en sanatkâr, en hassas kadın şairimiz Halide Nusret Zorlutuna'nın en güzel şiirlerini bir araya toplayan bu çok güzel şiir mecmuası (Çınaraltı) Yayınının dördüncü kitabı olarak

Yeni Çıktı.

Umumî satış yeri: İstanbul Ankara caddesi No. 47 Çınaraltı idarehanesi

Konuşmalar

Bay Mahmut Sertel:

— (Lânet) isimli şiirinizde sevdiğinize niçin lânet ettiğinizi anlatmıyorsunuz.

Lânet olsun sevgilim verdiğin buselere
Lânet olsun sevgilim sardığım o bellere,
Lânet olsun sevgilim o yalancı dillere,
Kalbimi büyüleyen aşkına lânet olsun!

Burada hiç bir lânet sebebi yok. Bu anlattıklarınıza göre belki siz sevgilinize karşı borçlu vaziyettesiniz. (Sardığım beller) protoğrafik. Bu ifşaatınızdan dolayı o da size aynı şeyi söylemeğe kalkarsa ne yaparsınız?

Bu, (Sevgiliye lânet) edebiyatımızda Fecrîâti modasıdır. Vaktile (Fecrîâti) nin genç şairlerinden biri olan bugünkü olgun ve kâmil edebiyat öğretmeni Behçet Yazar, bir şiirinde sevgilisine lânet etmek modasını takip eden arkadaşlarının hepsini geçen şu mısraı yazmıştı :

Nâşının üstüne çıksam da tepinsem bu gece

Bütün bu lânetler lâf! Bunların asıl mânası: (Seni çok seviyorum, seni çok kıskanıyorum) dur. Zaten hem lânet ediyor, hem de (sevgilim) diye bunu ağzınızdan kaçırıyorsunuz. Eskiler belki böyle gürültülü lânetlere inanır ve korkarlardı. Şimdikiler, bunun ne demek olduğunu pek iyi biliyorlar. Beyhude yorulmağa değmez.

Bay Halim Uğurlu :

— (Aşk) isimli şiirinizde veznin gidişine takılarak kelimeleri gelişi güzel kullanmıya başlamışsınız. Vâkıa, bazı mısralar ahenk bakımından kulağa pek hoş geliyor. Fakat, ne söylediğinizi düşününce manzume biraz garip görünmeğe başlıyor :

Rüzgârla açar sevgisi coşkun o gönüller,
Doldurmadadır ruhlara kıpkırmızı tüller

Birinci mısrada ya (sevgisini) olmalı, yahut da (gönüller) yerine (gönüllerin) demeli. İkinci mısradaki (Ruhlara kıpkırmızı tüllerin doluşu) garip. Bir ameliyat manzarası hatırlatıyor. Yaralara fitil diye konan gazler göz önüne geliyor. Hoş bir şey değil.

Yâdınla kanatlandı Boğazdan o kayıklar

Diyorsunuz. (Şeyh uçmaz, müridi uçurur) diye meşhur bir söz vardır. Burada : (Kayık uçmaz, onu şairler uçurur) diyebiliriz. (Zayyolmada) İstanbul şivesine uygun değildir, (zayi olmada deriz. 6 beyitten ibaret bu manzumenizin beş beyti (ler) ile bitiyor. Bu da iyi değil.

Bay M. Sağanak :

— (Balıkçıların ölümü) nün birinci kıtası pek güzel!

Bir şeffaf renk içinde her an erir varlığı,
Herkese nasip olmaz onun bahtiyarlığı,
Kâinatı yalnız renk, yosun, köpük ve rüzgâr
Ve kimsesiz sularda ağlıyan beyaz kuşlar.

İkinci kıtada şekil değişiyor. Kofarzı: Üç mısra birbirile kafiyeli, dördüncü yukarıdaki kıtanın son mısraile. Bu ta bence hoş değil. Bunda bir nevi şekil bozukluğu, iktidarsızlık var. Üç hece olarak (gözlerne) denemez (gözlerine) demek lâzım. Böyle ufak tefek şeyleri tashih ederseniz bgüzel bir manzume olacak ve siz güzel şeyler yazacaksınız!.

Bay Orhan Manas :

— Kıta halinde yazılan manzumeler, bfikri, bir duyguyu tam ifade etmelidir. Sizin kıtanız böyle değil. İlk iki mısraı güzfakat diğer iki mısrala manzume tamamlanmıyor. Serbest şiirinize gelince: Bunun yalnız vezni, kafiyesi değil, ayrı bir duyuşayrı bir estetiği, ayrı bir sanat iddiası olmalâzım. Bize karşı gösterdiğiniz samimî alkaya teşekkür ederiz.

Sayı: 89 6 Haz 943

ÇINARALTI

sayfa: 2

Tifüsten evvel...

Yazan : Orhan Seyfi ORHON

Sıhhiye Vekâleti, belediyelerle elele vererek tifüs salgınına karşı bir bit mücadelesi açıyor. Hayır, bu yanlıştır. Asıl mücadele, bitle değil, tembellikle, işsizlikle, pislikle olmalı. Çünkü bitlenmek ve bitten geçen hastalıklara yakalanmak, bunların tabiî bir neticesidir. Sebepleri olduğu gibi bırakırsak, neticeleri değiştiremeyiz. Tembelliği, işsizliği, pisliği bitsiz ve tertemiz bir hale sokmıya çalışmak beyhudedir.

Size isterseniz senet vereyim ki: Biz, böyle tembel, işsiz ve pis kaldıkça bitlenmekte devam edeceğiz. Ne Sıhhiye Vekâleti, ne Sıhhat Şûrası, ne de belediyeler bunu önliyemiyecektir.

Benim anlayışıma göre: Tembelliği işsizlik doğuruyor, pislik de tembelliğin neticesi. Türkiyede bir işsizlik meselesi olmadığı zehabındayız. Yanlış. İstanbul işsiz dolu. Şu dükkânda sermayesi dört masayla sekiz sandalyeden ibaret kahveci işsizdir. Şu, günde dört beş kişi traş edip murakabeye dalan mahalle berberi işsizdir. Şu sırtındaki kıl torbada leblebi satan Anadolu çocuğu işsizdir. Şu akşamları çatlak sesile sokakları dolaşan turşucu işsizdir. Şu ayda yirmi beş liraya muhbirlik eden gazeteci işsizdir. Şu forması 3 liraya kitap yazan müellif işsizdir. Şu ayak satıcısı, şu küfeci, şu şoför yamağı, şu odacı, şu hademe, şu memur... Hâsılı medeni ve sıhhi bir hayat için lâzım olan en az konfor ve kaloriden mahrum büyük bir kalabalık işsizdir. Verimsiz fakir bir hayat onları tevekküle, tembelliğe doğru sürükleyip götürüyor. Pisliğe aldırış etmemek kalenderliği de bunun neticesi.

Bence hükûmet, yoksuzluğun, sefaletin de ancak bir derecesine kadar müsaade etmeli. Ondan ötesine müdahale etmeğe kendinde açık bir hak bulmalıdır. Yangın yerinde, bir teneke kulübede barınan bir adam, hayatından memnun olabilir. Akşamları çocuklarına ancak kuru ekmek getiren sefil bir baba, hayatından memnun olabilir. Hattâ şu yerlere atılmış meyva kabuklarını kemirenler, şu süprüntü tenekelerinde gıda maddeleri araştıranlar, şu bir çuval parçasına bürünüp gezenler de hayatlarından memnun olabilir. Fakat bundan ne çıkar? Biz, cemiyetimizde insan hayatının bu derece tereddi etmesine razı olamayız.

Bu işsiz kolları zorla çalıştırmalıyız. Bunlar, yarınki Türkiyeyi terennüm eden iş ekipleri halinde teşkilâtlandırılmalı. Bu kollarla yollar yapılmalı, kanallar açılmalı, tarlalar sürülmeli, tohumlar saçılmalı, ağaçlar dikilmeli, binalar, fabrikalar, kurulmalı... Beklenen müreffeh ve mesut Türkiyenin hummalı bir faaliyetle inşasına başlanılmalı.

Yoksa, bu yirminci asırda, dünyanın en güzel köşesinde bir cemiyetin tembel, işsiz, pis, bitler içinde uzun müddet hür ve müstakil yaşıyacağını ümit etmek fazla nikbinlik olur. Bana kalırsa, bizim tifüsten fazla endişe edeceğimiz mesele işte budur.

Orhan Seyfi ORHON

YENİ ABONE ŞARTLARI (37 den itibaren)
Yıllığı 750, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.
Ecnebi memleketler için:
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü :
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez.

MİLLİ KÜTÜPHANE

Mucizeler Yaratan İnsandan İki Örnek:

Hasan Sabbahın Fedaileri Ve Mormonlar

Yazan: Dr. Mustafa Hakkı Akansel

Hasan Sabbah, on birinci milâdi yüzyılın ortasında, İranda Rey şehrinde doğdu. Fakir bir ailedendir. Fakat, çok akıllı, çok azimli idi. Bâtiniler veya Haşişiler isminde bir yeni mezhep kurdu. İranın Şimalinde, gayet sarp bir dağın tepesinde (Alamut-el-Amut) kalesini ele geçirdi. (6 recep 483 hicrî, 1090 milâdî). Kale kumandanının eline, üzerinde şu cümle okunan, bir kâğıt parçası verdi: «Kerduh ve Damegan valisi reis Muzaffere: Alamutun bedeli olarak, Kale kumandanı Ali Mehdiye üç bin dinar veresin. (sh. 131). Kumandan buna inanmadı. Kendi kendine şöyle düşündü: (Bu baldırı çıplak şeyhin emrile reis Muzaffer gibi namdar bir kumandan insana, değil üç bin, bir tane bile dinar vermez). Fakat reis Muzafferin altınları derhal saydığını görünce gözleri fal taşı gibi açıldı ve o zaman Hasan Sabbahın kudretini anladı.

Hasan Sabbah, bir takımlarının rivayetine göre haşiş, afyon ve esrar kullanarak ve müstakbel fedaileri iki hafta kadar suni bir cennette yaşatarak, kendine gayet sadık, öl deyince derhal ölen, fedailer yetiştirdi.

Hasan Sabbah ve fedaileri hakkındaki bu bilgileri, B. Bouthoul ismindeki bir Fransızın 1936 da Paris'te bastırdığı (Le Grand maitre des Assassins - Haşişilerin büyük şeyhi) isimli eserinden aldım. Bu müellif, bu cennet meselesinin sonradan uydurma olduğunu yazıyor (1).

Hasan Sabbah, bu müritlerine o kadar derin bir iman aşılamıştı ki, bu fedailer, şeyhlerinin gösterdiği adamları, şehirlerin ortasında güpe gündüz öldürürler, ve kendileri de öldürülürken büyük bir vecd duyarlardı.

İrandaki Türk hükümdarı sultan Sancar, bütün İranı Süriyeyi ve Irakı titreten Hasan Sabbahı ve fedailerini ortadan kaldırmak için, büyük bir ordu ile Alamut kalesine karşı yürüdü. Yolun yarısında, bir sabah, uykudan uyanınca, çadırının içinde, yatağının yanıbaşında, yere saplanmış ve üzerinde bir mektup duran bir hançer gördü. Mektupta şöyle yazılı idi :

(Eğer, genç ve sevimli Türk hükümdarı Sultan Sancara karşı hususi bir muhabbetimiz olmasaydı, sert toprağa saplanmış olan bu hançer, şimdi, onun yumuşak göğsüne vurulmuş bulunurdu.) (Bahsi geçen eser, sahife : 189).

Sultan Sancar, bunun üzerine, orduya, geri dönülmesini emretmiş.

Sancar, Hasan Sabbaha iki sefir yollamış. Hasan Sabbah, sefirlere kudretini göstermek için, orada bulunan fedailerden birine kendini öldürmesini emretmiş. Feda:, derhal, koynundan çıkardığı bir hançerle kendi boğazını kesmiş. Hasan Sabbah, gayet sakin bir tarzda sefirlere dönerek: (Gidin, efendinize, gördüğünüzü, olduğu gibi anlatın) demiş. (sh. 190).

Müverrih B. Bouthoul, eserinin 153 üncü sahifesinde, aynen şöyle yazıyor: («mucize» başlamıştı. Bu, iki yüz yıldan fazla sürdü, ve hayalhanelere ebedî bir tarzda kazılı kaldı).

Müellifin (mucize) kelimesini kullanmasına şiddetle dikkatinizi vet ederim. Çünkü, Hasan Sab muvaffakıyetinin sırrı burad İmandan gelen mucizededir. Ar kurtuluş savaşı dahi bir (mucize) Kaynağı da, Türklerin, o parla şerefli tarihlerinden aldıkları .tim emniyetle, Türk yurdunun gele istikbaline olan imanlarıdır.

Japonların, elli sene gibi k müddet içinde, geri ve fakir bir taçağ milleti halinden, en ile millet haline geçmeleri dahi bir cize) dir. Bunun kaynağı da, Ja ların, vatanlarının istikbalinin lüğüne bâit o sarsılmaz imanlar.

Mormonlar :

Mormon mezhebini kuran seph Smith, 1805 de, Şimali kada Vermont devleti içindeki S kasabasında doğdu. Tahsilsiz, düşünceli idi. Kendine melekler nürmüş. Masallar, hikâyelerle d kitap yazmış, yazmış değil, başka nin eserinden çalmış, Mormonlar kındaki bu bilgileri, filozof (Ten) in : (Nouveaux essais d tique et d'Histoire = Yeni ten tarih denemeleri) isimli, 18 yazdığı bir eserden aldım. Ta yor ki :

(İmanın konusunun, haddi de, doğru veya yanlış olmasının bir ehemmiyeti yoktur).

Mormon mezhebinin sesai İncilin okunmasından hatırda yamalak kalmış şeyler; müphe sancılık meyilleri; on sekizinci maddiyetçiliği; bir parça sosy ispiritizmeciliğin tesirleri; yeni makta olan sanayiden ilhamlar; delik gazetelerden toplanmış s kirler.

Joseph Smith, 1830 da, beş müridile, bu yeni dini kurdu. zaman sonra, 40,000 dolara bir

GELECEK SAYIMIZDA:

Gülmek

Yazan: Dr. Haydar İbrahim Aydar

(1) Bu kitabın sonunda, Hasan Sabbah ve Batinilik hakkında, Arapça, Acemce ve Avrupa dillerinde yazılmış tam elli tane kitabın ismi vardır. En eskisi 1614 de yazılmıştır. En yenisi de, kendisinin eseridir ve 1936 tarihlidir.

aptırdı. Mormon mezhebini yükselen (zulüm) dür. Komşu hıristiyanlar, rede bir Mormon görseler, köpek bi öldürürlerdi. Mezhebi kuranı da kaladılar ve kurşunla öldürdüler. 845 de, asıl hıristiyanlar, Quincy hrinde bir miting yaptılar. Mormon-, yeni kurdukları Nauvoo şehrinen sürüp çıkarmağa karar verdiler. ormonlar, bu şehirde bir milyon doa yaptırdıkları yeni ve büyük tanağı kendi ellerile yaktılar. Kezâ hri de. Ve kış ortasında, çoluk çoluk, ihtiyar, 400 mil genişliğindeki Tuz gölü çölü) nü aşıp, çölün ötendeki çıplak ve kurak topraklara rdılar. Çölü geçerken bir çoğu açktan soğuktan ve hastalıktan öliler. Mormonlar, yeni yerleşkleri Utah devletinin o çorak ve erimsiz topraklarını (mucize) kabîden imar ettiler. Fabrikalar kurdu, madenleri işlettiler. 1861 de, ah devletinde seksen bin Mormon ardı. 1860 da, Liverpooldan kalkan vapurda, yeni dini kabul etmiş, seyüz kişi, Utaha gitmek üzere yola kmıştı. Amerikanın başka yerlerinde ayrıca yüz bin Mormon vardı. Dihıristiyanları en çok kızdıran, Moronlarda, mezhep icabı, birden fazla ı almak keyfiyetidir.

Netice: İman, realiteyi, (hakika) değiştirir ve kendi isteği üzere, ye ve bambaşka bir realite meydana arır.

Biliyorum: Bazıları bıyık altından lecekler, ve (Bu, uçak, tank asrında an para etmez.) diyecekler. Onlara vabım şudur :

Ben, (mucize) den bahsediyon: (Mantık ve muhakeme) nin imkün bulmadığı şeylerden değil, kalb) in yarattığı (mucizeler) den, hârikalar) dan!

Ali Kemal de, Anadolu kurtuluş avaşının başında, boyuna: «Bu iş ükmez» diye yazar dururdu.

Eğer, her Türk, yurdunu koruak için, icabında, bir (Hasan Sabbah edaisi) gibi hareket ederse, o zaman, ç bir düşman, Türk vatanına göz kmeğe cesaret edemez. Bundan emin abiliriz.

Elvermir ki bizde o (iman), o (vatan aşkı) bulunsun!

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

İMPARATORLUK DEVRİNDE

Köylüye

Zorla vuran bir kocamış kalp ile,
Hatırasın ölmeden evvel bile..

Hiç de değişmezsin ölürsen yarın.
Nerde başın? nerde pazın, baldırın?

Başlamayan, bitmeyen âvare et;
Vergi veren, asker olan iskelet.

Yer gibi yurdun, ne duvar var, ne dam;
Elbisesiz, evsiz, emelsiz adam.

Yağmur oyar alnını dağ taş sanır;
Fırtına göğsünde kopar çalkanır;

Karla güneş paylaşamaz enseni;
Sarsam eğer gövdeni, öpsem seni

Kanlı haraben dökülür göğsüme,
Ey çürüyen çehre, kemikten küme.

Ürpererek dişleri, tırnakları,
Hakkını boğmak ezeli hakları;

Et doludur, kan doludur cepleri,
Hep seni yerler senelerdenberi,

Kat kat adamlar, demevî çehreler;
Doymadı bir türlü şu mamureler

Bitmeyor, aslında asırlar mı var?
Tahtı kurar, tâcı kucaklar tutar

Na'şının et yoksulu bitkin kolu;
Her zaferin midesi bin köy dolu.

Ey deri, göğsünde ne can var, ne ten;
Her bacadan kapkara sensin tüten.

Sensin akan, kurd içiyor, kuş yiyor,
Evle saray işte bir olmuş yiyor.

Mithat Cemal KUNTAY

Yazan : **Adnan Giz**

Türk Tarihi ve Gençlik

Memleketin tarih telâkkisinde yeni bir ruh, tarih öğretiminde yeni bir usul yaratmaya ihtiyaç vardır.

● ● ●

İmtihanlar başladı. Bazı tanıdık çocuklar gelip tarihe dair müşküllerini soruyorlar. Bu çocuklarla konuşuyorum ve görüyorum ki Türk tarihine dair hemen bir şey bilmiyorlar. Duyduğum acının tesirile bu mübalâğalı kelimeyi kullanıyorum. Bir lise talebesinin hâlâ bir ilk mektep çocuğu kadar tarih bilmesi hiç bilmemekten de acıdır. Derhal şunu işaret edeyim ki bu çocuklar tembel değildir. Diğer derslerinden hiç olmazsa orta derecede not almışlardır. Fakat kendi tarihlerini bile bilmiyorlar. Çünkü tarihten hoşlanmıyorlar.

Bu bütün Türk münevverlerinin alâkadar olması lâzım gelen mühim bir dâvadır. Bizim için yepyeni ve ârızi olan bu haletin sebebi nedir? Türk milletinin pek meşhur olan tarih sevgisi, tarih heyecanı yoksa zayıflamıya yüz mü tutmuştur? Hiç zannetmiyorum. Bu sevgi son zamanlarda belki biraz ciddiyetini kaybetmiştir. Fakat diyebiliriz ki Türk milleti tarihi — bilhassa kendi tarihini — daima seviyor. Bunun en büyük ispatı gazetelerde, mecmualarda tarihî yazılara karşı gösterilen alâkadır. Şüphesiz ki gençler ve çocuklar da bu yazıları okuyorlar. Onlar yalnız «Ders şekline girmiş tarih» ten hoşlanmıyorlar. Fakat niçin? Ben evvelâ «Kitap meselesi» üzerinde durmak istiyorum. Tarih öğretiminde (kitap) esastır. İyi bir tarih kitabı ile insan hocasız da tarih öğrenir. Yedi sekiz yıldanberi mekteplerimizde okunan tarih kitapları çok kere yüksek heyetler tarafından yazılmıştır. Bu heyetlerin ekseri âzası bilgileri önünde dokuz kere diz çökmemiz lâzım gelen çok âlim tarihçilerimizdir. Bu kitaplar çok kere görülmemiş bir nefasetle basılmıştır. İçine doğru, güzel haritalar, nefis resimler konmuştur. Fakat bu kitapların çok kere büyük bir kusurları vardır. Bu da hemen pek çoğunun gayet kuru, ağır, renksiz, heyecansız bir lisanla yazılmış olmasıdır. En basit mânasile bu kıymetli eserler sıkıcıdır.

Eskiden — yani yirmi, otuz yıl evvel — bizde mektep tarihleri padişahların cülûslarına göre yazılırdı. Muayyen kronoloji cetveline göre, cülûslar, harpler, isyanlar, gene cülûslar birbirini takip ederdi. Muharrir tarihî olaylar hakkında ya hiç izahat vermez, yahut da pek indî, pek basma kalıp hükümler ileri sürerdi. Bu hükümler gittikçe bir kılişe haline gelir, beş sene, on sene, on beş sene sonra da aynen tekrar olunurdu. Çocuklar tarihi gene kronoloji cetveline göre ezberler, «Çaldıran 920», «Mısır seferi 922» «Pasarofca muahedesi» deyip geçerlerdi. Ehemmiyetli olan vaka tarihleri ve vakalardı. Sebepler ve neticeler çok kere aranmazdı. Son yıllarda ilmî tarih metotları yurdumuza girince bu tarzda tarih yazmanın ve okutmanın ne derece faydasız bir iş olduğu meydana çıktı. Şiddetli bir aksülâmel vücuda geldi. İşte bugünkü tarih kitaplarında hâlâ bu aksülâmelin tesirini sezmek mümkündür. Eski kitaplar ne kadar tefrit ise bugünkü kitaplar da o kadar ifrata sapmıştır. Bu kitaplarda (vaka) ve (hareket) namına bir şey yoktur. Meselâ bu külliyat arasından «Osmanlı Tarihini» alalım. Bu tarihte her devrin karakterini, ruhunu gösterecek hiç bir misal yoktur. Talebeye ne Kanuni devrinin satvetini, ne Mohaçtaki, Mısırdaki Türk ordusunun kahramanlık menkıbelerini, ne yenilik cereyanlarının karşılaştıkları güçlükleri, ne Abdülhamidin korkunç istibdadını ve Türk köylüsünün çektiği ıztırapları tasvir eden, lâyıkile canlandıran hiç bir vaka, hiç bir misal gösterilmemiştir. Müellifler vakaları kendileri tetkik etmiş ve bu olaylardan edindikleri intıbaları talebeye sunmuşlardır. Biz bu tarihe Osmanlı tarihi değil sadece «Osmanlıların yükseliş ve alçalışları üzerinde yürütülmüş hükümler» diyebiliriz.

Halbuki pedagoji ilminde, son talim ve terbiye metotlarında «tecrübe» ye, «vaka» ya ne kadar büyük yer verilmiştir. Atalarımız bile «Bir tecrübe, bin nasihatten evlâdır» derlerdi.

Fikrimizce, tarih öğretimi ile çocuklara anlatmak istediğimiz hakikatleri, vermek istediğimiz ibret derslerini gene tarihten seçilmiş esaslı bir vaka ile ispata çalışırsak hem çocuğun alâkasını uyandırmış hem de gayemize daha emin bir yoldan varmış oluruz. Bu vakayı biz seçelim. Hiç olmazsa metin haricine koyalım. Çocuğa muhakeme yolunu öğretelim, fakat o da biraz kafasını yorsun, o da bir netice çıkarsın!

***

Tarih yazmak cidden güçtür, zira tarih haddizatinde pek durgun bir bilgidir. lûba, ifadeye, anlatış şekline itina olunn masala kaçmak ve okuyucuyu uyut tehlikesi, daima mevcuttur. Fena bir ellifin elinde tarih ölü bir göldür, Lût gibi! Fakat kudretli bir müellifin kale o durgun göl harekete gelir, dalga coşkun bir umman olur ve irfan sa nadide inciler atar. Dünyanın en muv olmuş tarihçileri Herodot, Tusidit, Mich Mommsen gibi tarihe renk ve hareket ren geçmiş olayları büyük bir kudretle zümüzün önünde canlandıran ve bu s bizi en doğru hükümlere ulaştıran bal insanlardır. Maarif Vekâleti her iki ayda okuyanların irfan seviyesini her halde kaç dizyem yükselten bir eser neşredi Tercüme mecmuası! Bu mecmuada ara Tusidit, Mommsen gibi müelliflerden a mış parçalar çıkıyor, bu nefis parçaları lebelere göstermek mümkün olsa çocu da tarih sevgisini yaratmak bakımından kadar faydalı olur. Bizde Naima, Peçevi, tip Çelebi gibi en muvaffak olmuş s müverrihler de anlattıkları vakaları o virlerin renklerile çizen ve ifadelerin canlılık ile şöhret bulan müellifler midir?.

***

Acaba medrese zamanından kalma hâlet midir? Nedir? Bizde âlimlerin kul dığı dil çok kere kuru ve sıkıcıdır. Mü ver sınıfa dahil bir frenk doktoru, bay fizikcisi veya mimarı kalemi eline aldı mesleğine dair — ilmî veya vülgarize miş — nefis bir makale çıkarabilir. Ha bizim münevverlerimiz çok kere: «Biz biyatçı değiliz, edebiyattan hoşlanm diye âdeta tefahür ederler. Halbuki çekici, tesirli yazı ile edebiyat yapmak sında dağlar kadar fark vardır. Böyle masa bütün edebiyatçılarımız güzel y lardı. Bizde ilim dilinin kuruluğu dilin noksanlığından, mütemadi değişmes doğmuş değildir. Çünkü Osmanlıcada ilmî mevzulara dair çok güzel, çok eserler vermiş birçok âlimlerimiz, mü verlerimiz de vardır. Ben zevkli ve fa bir yazı okumak istediğim zaman F Beyin veya Ziya Gökalpın bir sohbeti dar büyük riyaziyecimiz Salih Zekinin sek riyaziye veya ihtimali hesaba dair

akalesini de aynı zevkle okurum. Bu yük-
k insanın bilhassa o meslekten olmıyan-
için en karışık ve en yorucu bahisleri,
tatlı ve zihne sokucu anlatış tarzı kar-
nda hayran olmamak kabil midir? Ço-
lar için çetrefil sayılan bir bilginin ba-
ı güzel yazan bir müellifin elinde nasıl
kle okunur bir kitap haline girdiğini
t için meselâ Hasan Âli Yücelin — gene
erde okunan — mantık kitabını göstere-
iriz. Çok tatlı okunaklı bir üslûpla yazı-
bu kitap büyükler için bile istifadeli-
Netekim üstat Köprülünün bütün ilmî
ikleri, Şekip Tunç'un felsefe ve ruhiyat
ları, Üniversite Rektörünün Devletler
kukuna ait eserleri, Şükrü Baban'ın ya-
arı, Galip Ataç'ın, merhum Faik Sabrinin
leri o meslekten olmıyanlar için bile
de okunacak, kolayca zihne girecek bir
lde yazılmıştır.

Türk tarihini kuru bir ilim dilinden
tararak canlı, hareketli vakıalar halinde
nak her halde o kadar müşkül değil-
. Zira Türk tarihi dünyanın en güzel, en
ketli ve en zengin menkıbelerle dolu
hidir. Biz elimizi çenemize dayadığımız
an büyük babalarının kim olduğunu
inen mazisiz bir millet değiliz. Dünyanın
ç bir muharriri, Türk tarih muharriri
dar geniş, zengin, uçsuz bucaksız bir
zu kaynağı karşısında değildir. Takip
tiği umdelerden biri de milliyetçilik olan
millet bu emsalsiz kaynağı işletmeli, o
naktan her gün taze bir kuvvet ve he-
can almalıdır. Çünkü Türkün en büyük
vet kaynağı evvelâ kendi tarihi olmuş-
.

II

Tarih yazmak güçtür demiştim. Tarih
mak yazmaktan bin kere güç! Çünkü iş
makla kalmaz, peşi sıra anlamak ve haz-
mek dâvası gelir. Az okunan, hazmedil-
yen ve kana karışmıyan tarih milleti can-
ve heyecansız yapar. Pek medeni tanılan
küçük devletlerin bu harbde kolayca
anması bu yüzden olmuştur, onlar geç-
erini unutmuş milletlerdir. Bu vakıanın
r de aksi vardır. Çok okunan fakat yan-
okunan ve ters tarafından bellenen tarih
bozar, başa vurur ve gene bu harbde
ldüğü gibi milletleri pek tehlikeli ma-
lara sürükler. Meselâ İtalyanın Ro-
imparatorluğunu dâva etmesi gibi!..
a milletlerin tarihi nasıl okudukları bi-
alâkadar etmez. Mesele kendi okuyuş
mızdadır. Biz iki türlü tarih okuruz :
deleri kapar, şakaklarımızı uğuşturur ve
at cetveli ezberler gibi geçmiş olayları
erlemeğe çalışırız; bu imtihan çalışma-
ır. İmtihan odasından çıktıktan sonra
nimizde bozuk bir tortu kalır. Yahut,
ona çıkar, tarihi roman şeklinde oku-
Bu da fesada uğramış tarih sevgisidir

Bu iki okuyuş tarzının iki zararlı neticesi vardır :

a — Tarihten şahsi fikirler edinemediğimiz için olaylar ve kıymetler hakkındaki hükümlerimiz haricî tesirlerle mütemadiyen değişir.

b — Memleketimizde pek sık görülen bir görüş illetine uğrarız. Bu «Tarihi görüş hastalığı» dır. Bu hastalığa tutulanlar meselâ beş yüz sene evvelki bir olayı bugünün şartile mütalâa ederler.

Yurdumuzda tarihî olaylar ve kıymetler hakkındaki hükümler hâlâ istikrar bulmamıştır. Şu son asırda Cengizden, Timurlenkten tutun da Fâtih, Yavuz, Kanuni Süleyman gibi pek meşhur devlet adamları, Namık Kemal, Suavi gibi mütefekkirler için verdiğimiz hükümler mütemadiyen değişen grafikler çizmiştir.

Hele Timurlenk, Cengiz gibi şöhretler bazan bir ilâh kadar yükseltilmiş, bazan da bir yedi belâ gibi lânetle anılmış ve hiç bir zaman bu hükümlerin ortası bulunamamıştır. Tarihî telâkkilerimizin mütemadiyen

Yalvarış

Vazgeç, beni anlamaktan,
Saçlarıma düşen akda!
Sana beni, uzun uzun
Ben anlatayım bırak da!

Sevgim, ipekten bir kuşak;
İçim o kadar yumuşak...
Gönlüm, karşında bir başak
Gibi titreyip durmakta.

Sevinirim eni konu,
— Düşünmeden şunu, bunu —
Görsem mesut olduğunu,
Hattâ, başka bir kucakta...

Git, bütün gün, bütün gece;
Sensin her türlü eğlence...
Gözden kaybolmadan önce,
Dönüp bir kerecik bak da...

Orhan Seyfî ORHON

çizdiği zikzaklara bir misal bulmak için meselâ Fâtih hakkında bugüne kadar beslediğimiz fikirleri gözden geçirelim : Fâtih Sultan Mehmet, atalarımızın eli üstünde yavaş yavaş bir devlet adamı olmaktan çıkmış ve bir evliya mertebesine yükseltilmişti. Türbesi ziyaret olunur, dualar okunur, önünde ruhlar ve başlar eğilir, o daha ziyade uhrevî bir varlık sayılırdı. Daha sonra Hâmid Bey bu türbeyi daha dünyevî duygularla ziyaret etti. Onu bir evliyadan ziyade bir cihangir olarak selâmladı. Kemal Bey, Yavuzdan sonra Fâtihi beğenir, frenklerin ona isnat ettikleri hataları o belâgatli lisanı ile topyekûn reddederdi. Biz daima münevverlerimizin, muharrirlerimizin peşi sıra bu fikirleri takip ediyorduk. Nihayet Kara Davuda kadar geldik ve bu yağız delikanlı İstanbul Fâtihini tokatlarken biz bu parlak buluşu da alkışladık. Sahne cidden güzeldi. Nihayet son senelerde İstanbulun fethinin beş yüzüncü yıl dönümünü kutlulamak fikri ortaya atıldı.

Tekrar itiraf ettik ki Fâtih büyük bir adamdır ve başladık harıl harıl Fâtihe ait tefrikalar, romanlar, kitaplar, makaleler, hattâ şiirleri yazmıya... Şimdi ben Fâtihin bazı tarihî hatalarını tenkid vollu bir makale kaleme alsam eminim ki birçok münevverlerimizde bir hoşnutsuzluk uyanır Halbuki büyük bir Türk olmasına rağmen Fâtih de nihayet bir insandır ve erbabı bilir ki onun da tenkide gelir pek çok hataları vardır. İşte biz ne zaman şöhretlerimizin meziyetlerini ve hatalarını yanyana zihnimizde yaşatır ve bunları tam bir münevver toleransı ile mütalâa edebilirsek o zaman hakikî ve olgun bir tarih telâkkisine sahip olduğumuzu iddia edebiliriz.

***

Münevver bir gençle konuşuyordum. Bilmem nereden kaptığı bir fikirle Yavuzu tenkid ediyordu:

«— Ne geri kafalı adammış! -diyordu- Gönülleri birleştirmeğe kalkmış, «İttihadı İslâm» siyaseti gütmüş, ne ham hayal! Geçen umumî harbde gene bu siyaseti denediler. Cihadıekber ilân ettiler. Kim kulak astı?»

İşte bu genç, tarihin henüz (T) sini anlamamış bir sade dildi. Zira (1516) senesine (1916) yılının gözü ile bakıyor, aradaki dört yüz yılı hiç hesaba katmadan Yavuzun şahsında budala Beşinci Mehmedi tenkid ediyordu. Halbuki (1919) yılında gülünç bir hayal olan İslâm birleşmesi (1516) yılında güzel bir ideal, daha doğrusu lüzumlu ve hesaplı bir siyasetti. Bir taraftan yurdun içine kadar sokulan Şii propagandası ile çarpışan, diğer taraftan Mısır, Süriye gibi büyük islâm ülkelerini fethederek halife ünvanını alan bir hükümdar yeni tebaalarının gönlünü almak için böyle bir siyaset

(Sonu 13 üncü sahifede)

SATİRİK HİKÂYE :

Kara kaplı kitap

Yazan : O. S. O.

Kasapzade Bursavi Hacı Kasım Efendi kasabaya kadı olarak geldiği zaman ilminin şöhreti hemen ter tarafa yayıldı. Başında gayet bilçimli sarılmış tabla kadar bir sarık, sırtında elma kürk, elinde kuka tesbih çarşıdan geçerken herkes hürmetle ayağa kalkıyordu. Kadı Efendi, halka güler yüz gösteriyor, içlerinden bir maslahat sormak istiyenleri can kulağile dinliyordu. Bazı kurnazlar, kadının ilmini denemek için karışık şer'i meseleler soruyorlardı. Kasapzade Hacı Kasım Efendi, fikrini söyledikten sonra azametli bir tavır alıyor :

— Fakirin reyi bu merkezdedir, feemma, hiç bir şüphe ve tereddüt kalmaması isteniyorsa bir defa da kara kaplı kitaba bakarız! diyordu. Kara kaplı kitap, bütün müşkülleri halleden bir kuvvetti. Ondan şüphe ve tereddüt edilemezdi. Ne diyorsa o, olurdu. Maazallah, onun hükmüne inanmamak dinden çıkmak, Allahın emrini dinlememek gibi bir şey olurdu.

Mahkemede bir dâva esnasında tereddüt hasıl oldu mu, Kasapzade kâtibe emrederdi :

— Molla, getir bakayım şu bizim kara kaplı kitabı!

Raftan hürmetle inen eski kitabı üç defa öpüp başına koyduktan sonra açar, bir sahifenin üstüne parmağını koyup düşünür, ondan sonra reyini verirdi. Herkes, kitaptan çıkan hükmü, şeriatin bir emri addederek razı olurdu. Arada kara kaplı kitap olmasaydı Kasapzadenin birçok meselelerde tarafkirlik ettiğine hükmetmek icap edecekti. Meselâ: Bir arazi meselesinde tarlanın, içinden su geçen mahsuldar taraf varislerden kadıyı evinde bir kaç defa ziyaret eden Osman ağaya düşmüştü. Öbür tarafa düşen parça bunun yanında pek değersizdi. Eğer işin içinde kara kaplı kitap olmasaydı iki mirasçı arasında kızılca kıyamet kopacaktı. Fakat hüküm kara kaplı kitaptan çıktığı için itiraz edilemedi. Kara kaplı kitap şöyle diyordu :

(Mai câri gayri kabili taksim olduğundan varislerden müteveffaya sinnen daha yakın olana bırakılır.)

Kasapzadenin ilmini kıskananlar ona iftira etmekten geri durmuyorlardı :

— Cahil... Rüşvet yiyor. Yanındaki molla ortağı...

Amma, bunu söyliyenler binde bir yoktu. Ötekiler :

— Hâşa, sümme hâşa! Şeriat hata edermi ki!.. Herif, kara kaplı kitap ne derse onu yapıyor; diye cevap veriyorlardı. Kadı, kara kaplı kitabı indirdi mi, babası mezardan çıksa dinlemiyor, reyini gerek lehte, gerek aleyhte dobra dobra söylüyordu. Hattâ bir sefer, saraydan iltimas getiren bir ağanın dâvasını reddetmiş :

— Bunu ben söylemiyorum, kara kaplı kitap söylüyor!

Diye bağırmıştı. Bir defa da az kalsın, Kasapzadenin adaletinden şüphe edilecekti. Esma kızı Ayşenin kocası harbde ölmüştü. Bütün mallar kendisile ortağı Sultana kalmıştı. Esmanın bir oğlu vardı, ortağının çocuğu olmamıştı.

Ayşe, Kasapzadeyi sık sık ziyaret ediyordu. Hattâ, kadının ilmini kıskananların sözüne bakılırsa, aralarında çok şeyler olmuştu. Ama, bütün bunlar Kasapzadeyi kıskananların iftirasıydı.

Ayşe, ötede beride gevezelik ediyordu:

— Bütün mallar benim... Sultana bir uyuz keçi bile vermem... Kadı Efendi sağ olsun... diyordu.

İş, mahkemeye düşmüştü. Sultan, kocasından kalan malları Ayşenin zaptettiğinden şikâyet ediyordu. Ayşe şımarık, arsız bir tavırla :

— Elbette alırın... Benim arslan gibi çocuğum var.

Mahkemeye halk birikmişti. Neticeyi merakla bekliyorlardı. Herkes, Ayşeyi kadının himaye ettiğini söylüyordu.

Kasapzade kaşlarını çattı. Şahadet parmağını dudağının üstüne koyarak her ikisine de susmasını işaret etti. Evvelâ, Sultana döndü :

— Söyle bakalım hatun, sen müteveffa Hasan Çavuşun (kocasının ismi) zevcei medhulün bihasısın değil mi?

Kadın, anlıyamadı.

— Ne buyurdun, anlıyamadın

— Yani şer'an zevcesisin değil mi?

— Evet!

Ayşeye döndü :

— Sen söyle bakalım hatun, müteveffa Hasan Çavuşun sen de zevcei medhulün bihasısın öyle mi?

— Öyleyin, hem de kocamdan bir oğlan çocuğum var.

— Sus, gevezelik etme! Kocanın malları sende mi?

— Evet, oğlanı neyle besleyin!

— Buna bir şey vermedin mi?

(Sonu 10 uncu sahifede)

YURTTAN KÖŞELER :

ULUDA ORHAI KAZA

R. YALGI

Uludağda bir köy

Uludağın Güneyinde yaşıyan bütün ler Oğuz boylarından bölünerek ku Türkmen obalarıdır. (1)

Bu dağlardaki Türkmenlere Bu dağlı derler. Çok saf gördükleri — şeytanlaşmamış — bu adamlarla vakıt kıt de eğlenirler.

Evet bu dağlı Adırnazlılar (Or

(1) Oba: Mahalle ve köy demek

Orhanelinin Harmancık köyünde bir derebeyi evi

Uludağda dinlenen bir deve

çok saftırlar. Lâkin onların bu saflıkları budalalık demek değildir. Onlar kaynaktan Türktürler. Temiz kanlı asil soylu, özheöz ırkını karıştırmamış yegâne saf kalmış insanlardır.

Şakacılıkları, geniş yürekli oluşları, her şeye soğukkanlılık göstererek istihfaf te-

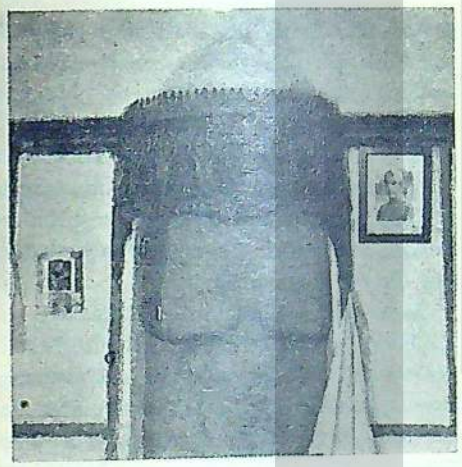

Derebeyinin evinde bir ocakbaşı

bessümleri savurmuş olmaları kendilerinin çok zeki olduklarına delildir.

Orhanelinin 160 köyü vardır. Bu köylerin 98 i merkez 41 i Harmancık 21 i Keles nahiyelerine bağlıdır. Bu 160 köy karışmamış Türkmenlerden müteşekkildir. Bunun

(Sonu 10 uncu sahifede)

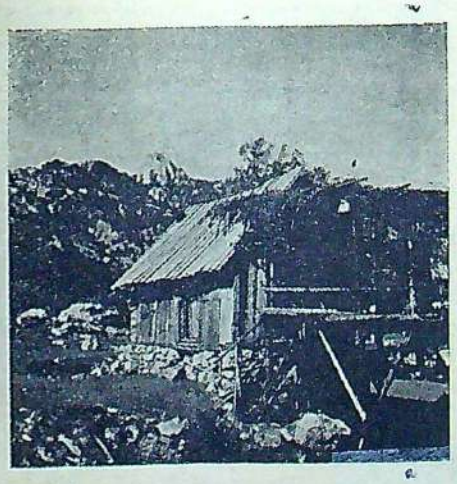

Soğuksu köyünde bir ev

Senden dönüş

Yazan: Faruk Nafiz ÇAMLIBEL

- Hakkı Süha Gezgine -

Bir zaman lâle de sendin bize, peymane de sen,
Bağda ırmaktın akan, bahçede rüzgârdın esen.

Göl sanırdık ne zaman dalsak elâ gözlerine,
Seyrederdik seni günlerce Gülistan yerine.

Saçlarındaydı bütün tılsımı binbir gecenin,
Sihir alnında, ve akşam gülüşündeydi senin.

Bakamazdık gece mehtaba yüzün parlarken,
En uzak yıldıza benzerdi güneş sen varken.

Ezelî şi'rini yazdıkça tabiatta bahar,
Düşünürdük ki tabiatta olan sende de var!

Ve bilirdik ki tabiat, süzerek cevherini,
Toplamış sende açık, gizli güzelliklerini.

Daha kuvvetli görürdük seni hilkatten de,
Onda kaybettiğimiz sırrı arardık sende..

O zaman sende bulurken biz ömür menbaını,
Ansızın sardı adem rengi o cennet bağını.

Şimdi yıllar, o güzellikleri senden çalarak,
Serpiyor her yana bir gül gibi yaprak yaprak..

Seni has bahçeler üstünde görürken daha dün,
Bizi hayran ediyor saksıda bir konca bugün!

Şehriyar olsa da yalnız gidiyor kabre giden:
Dönüyor gözlerimiz hilkate sensiz yeniden.

Faruk Nafiz ÇAMLIBEL

MİLLİYETÇİ DERGİLER

Satirik hikâye :

KARA KAPLI KİTAP

(Baş tarafı 8 inci sahifede)

— Verdin, iki öküzlen sekiz dönüm tarla...

— Sen, ne istiyorsun hatun?

— Kocamdan kalan malların yarısı benim, onu isteyon!

Kasapzade bir dakika durdu. Düşündü, reyini söyliyecek gibi oldu, sonra vaz geçti.

— İnsan hali bu.. Bir hata etmiyelim. Molla, indir bakalım, şu kara kaplı kitabı!

Kitap, tozlu raftan hürmetle indirildi. Kasapzade üç defa öpüp başına koyduktan sonra parmağını tükrükliyerek sahifeleri çevirmeğe başladı :

— Miras meselesi... İki ortaktan birinin çocuğu olursa...

Parmağını sahifelerin üstünde dolaştırmıya başladı :

— Ne alır?... Ne alır?... Hah, buldum....

Eğilip okur gibi yaptı. Sonra başını kaldırdı :

— Hükmü şer'iyi okuyorum: (İki ortak hatundan birinin bir üflı gayri mürahiki olduğu takdirde malın yarısı hatuna, yarısı çocuğa bırakılır. Diğer ortağa bir şey verilmez.)

Bir saniye durduktan sonra parmağını kaldırdı :

— Feemma, müstahsen oldur ki ol hatun diğerine bir miktar nesne hibe ede!

Başını kitaptan kaldırdı :

— Kara kaplı kitabın hükmü anlaşıldı (Ayşeye döndü.) Bütün mal, seninle çocuğunundur. Ve lâkin ortağına bir şey vermen sevaptır. İki öküzle tarlayı ona hibe etmiş oluyorsun. Şuna, malı meşruunun bir sıpa da hediye ediver.

— Ettim!

Herkes kara kaplı kitabın hükmü karşısında, bu işteki haksızlığı hissetmekle beraber, bir şey söyliyemeden başları önde mahkemeden çıktı.

Kasapzade on beş seneden fazla kadılık etti. Şöhretine halel gelmedi. İlminden bahsedenler :

— Derya!.. diyorlardı.

Bir gün, bütün kasabayı müteessir eden bir haber duyuldu :

— Kasapzade kalbı dinlendirmiş!

Büyük, küçük herkes ona acıdı.

— Rahmetli gibi âlim bir daha gelmez! diyorlardı.

Kırk gün sonra Kasapzadenin terkesi yapılıyordu. Çubuklar, tesbihler satıldıktan sonra sıra kara kaplı kitaba geldi. Azıcık okuyup yazma bilenler pey sürmeğe başladılar. Kitap 15 altına Hacı oğlu üstünde kaldı. Hacı, kitabı eline alınca, Kasapzade gibi üç defa öpüp başına koyduktan sonra açtı. Diğer pey sürenler etrafına toplanmışlardı. İçinden ne çıkacağını bekliyorlardı.

— Acaba hangi fetva kitabıydı? Okuyup bir şey anlıyabilecekler miydi?

Kitabı açtıkları zaman hayret ettiler. Sahifeleri çevirdikçe şaşkınlıkları arttı. Bu bir kitap değil, bir kasap defteriydi. İçinde et ve alacak hesaplarından başka bir şey yoktu. Bir lâhza şüphelenir gibi oldular. Fakat Hacı Osman, derin derin içini çekerek söylendi :

— Hey koca şerif hey! Bizim gibi kara cahillere sır verir mi? İlmini beraber aldı götürdü!

O. S. O.

ULUDAĞDA

ORHANELİ KAZASI

(Baş tarafı 8 inci sahifede)

delili köy isimleriyle halkın giyim, dil, yaşayış, folklor ve etnoğrafyasında açık bir surette görülmektedir.

Orhaneli bu bakımdan çalışacak ve etütler yapacak gençlere büyük materyaller vadetmektedir.

Beyce : Orhaneli kazasının merkezidir. Kasaba sade ve sakin yaşayışı içinde hâlâ asil Türkmen kültürüne bağlıdır. Bilhassa

Karakeçeli köyünde bir demirci dükkânı

kadın kıyafetleri köy kadın kıyafetlerinden pek az fark göstermektedir. Kazanın Durdubey adlı camiindeki kilimlerin çoğu kasabada dokunmuş yerli dokumalardır. Bu kilimlerin motifleri şayanı dikkat bir muhafazakârlıkla pek çoğu hâlâ Oğuz boy damgalarını muhafaza etmektedir. Beyceliler bütün Çukurova ve Toroslardaki Türkmenler gibi bu motiflere Yanış adını vermektedirler. Yanış, dokumaların damgasına.. İnı, ev eşyası işaretlerine En, küçük baş hayvanların kulaklarına çakı ile yapılan çentiklere denildiği gibi damga yalnız at ve sığır gibi büyük baş hayvanlara kızgın demir ile vurulan işaretin adıdır.

Orhanelide yalnız, büyük hayvanlara vurulan damga âdeti yoktur. Çünkü bu âdet çok büyük hayvan ve hergele sürüleri yetiştiren aşiretlere ait olup ufak tefek obalarda kullanılması Türk türesinde ayıptır. Yalnız aslen M. Kemalpaşadan alınmış bugün

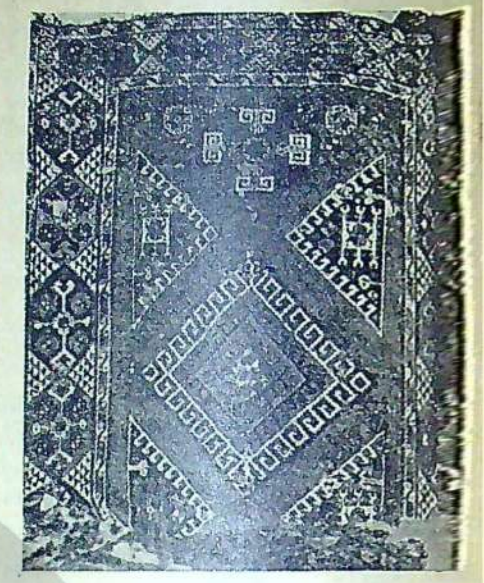

Çok eski bir Yürük kilimi

Beycede Bay Eşref Aitına ait olan yağız atın Türk âdet ve usulü dairesinde (Babürlü) damgasıyla belgelenmiş olduğu gördüm.

Kasaba ve Beyce köylerinde Toroslar olduğu gibi kıldan dokunmuş mensucat; yün ve kıl ile karışık dokunan kilimlerile denmektedir ki: Bu adlar bütün Türkmen âleminde aynen böyledir.

Beyce küçük bir kazadır. Fakat bu küçük belde her türlü Türk ananelerile bezenmiş olarak saf yaşamaktadır. Kasaba himmete muhtaç olduğu çok şeyler var. Fakat genç bir nesil halinde her şeyi eller almış olan Beyceliler bunları başarmağa azmetmiş görünüyorlar.

Orman ve kerestesi çok bol olan Uludağın (Orhaneli köylerinin) damga kilim motiflerinden başka tipik olan köy evlerinde yapı bakımı yöneminden çok değer ve etnoloji bir sahanın başındadır. Bütün bunlar aynı zamanda Uludağı Toroslara bağlayan ilmî bağlar halindedir.

R. YALGIN

Bir zahire ambarı

SANIŞLA VE Gerçeklikler

Yazan : M. NERMİ

...k tarihi ve Gençlik

(6 ncı sahifeden devam)

...ğe mecburdu. Yavuzun bu siya... Mısırlılar, Süriyeliler bir kaç ...tanbula ısınabilirler miydi? ...dadır, bir zaman Namık ...armış, büyük vatanperveri ...ci, meşrutiyetçi, geri fl... ...tenmişlerdi. Hem bu ...ektep - medrese ...amlardı. Ya ...n bu fik... ...k mek... ...tu.

Dört yıl önce çağdaş sanatın bütün inceliklerini kavradığını sanan bir dostumla dram azmanı bir piyes seyretmiştim. Türkçemize hangi dilden çevrildiğini bilmiyorum. Meraklanmadım ve araştırmadım da. Üslûp kötülüğü tüylerimi tersine çevirdi. Oyun, buz gibi ve tatsızdı. Oyunla piyesin erişilmez bir çirkinlik yaratmak için bu kadar birbirini tamamladığını hiç bir Türk sahnesinde görmemiştim. Perdeler kapanırken dört beş el, yorulasıya, alkış tufanı (?) coşturmağa çalıştı. Anlayışsızlığım dostumu yalnız üzmekle kalmadı, sinirlendirdi de.

«— Neden alkışlamadın? dedi.»

«— Piyesin üslûbu, son derecede sıkıntılı.. Oyun; kukla oyunundan çok daha cansız. Ben çok kötü ve beceriksiz piyesler gördüm, ki sahne sanatı ile bir varlık haline gelebilmişlerdir. Oyuncularımızı suçsuz görüyorum. Çünkü: onların kudretini biliyorum. Şimdi neden böyle oldu? İşte kavrıyamadıtım şey, bu.» dedim.

Dostum, içini çekti ve derinliklerinde merhamet ve öfke yanan gözlerile beni uzun uzun süzdükten sonra anlattı :

«— Sen ne kadar baldıranlaşmışsın.. Yazık, yeni sanat cereyanlarından haberin yok. Sen sahnede hareket istiyorsun, mübalâğa istiyorsun. Sen hangi devirde yaşıyorsun, Allah aşkına.. Ah, sen modern, en modern Rus sahnesini biraz tanımış olsaydın. Senin hoşuna gitmezse, seyirciler beğenmezlerse, yeni sahne sanatını gömecek miyiz? Hayır, bu yeni sanat telakkisi, mutlaka kendi yolunu açacaktır. Piyesin üslûbu mükemmeldir. Oyunu mükemmeldir. Fakat bunu anlıyabilmek için hazırlıklı olmak lâzımdır. İnsan her vakıt, yenilik düşmanı olmuştur. Fakat gene her vakıt yalnız eski yıkılmıştır. Yıpranmış telâkkilerin bataklığında kalamayız, biz.»

Bu dikenli ve sinirli tenkidler karşısında gülümsedim. Dostum, gözlerini benden ayırmıyordu. Eskiyi bulduğu yerde yenen yeniye ben de yol vermeliydim. Böyle demir kudretli bir gerçeklik pehlivanı karşısında başka ne yapılabilir? Sahi, öyledir: Hiç bir şey eskiyi zamanın kartal pençesine benzeyen avucundan kurtaramaz. Dostumda başı defne - çelenklilerin kabarışı var. Ben gene gülümsüyorum.

«— Eski ile yeni üzerine söylediklerinde biraz gerçeklik vardır. Gallilei, Giordano Bruno, başka bir sahada, sözlerinin örnekleri olabilirler. Fakat dünya tarihindeki yenilikler yalnız bu kadar mı ya? Dünya tarihinde köpeğinin kuyruğunu keşenler, fıçı içinde ömür sürenler, Origenes gibi kendi kendilerini hadım yapanlar, toprağı dikenli çalılarla döşedikten sonra soyunarak üstünde yuvarlananlar, yenmecelilerin yaralarını emenler, vücutlarına bir damla su yüzü göstermiyenler, dilencilerin kirli ve nasırlı tabanlarını yalıyanlar az mıdır? Bütün bu zıpırlıkların arkasında kör bir inanış yok mudur? Ve bunlar, birer yenilik değil midir? Bunu yapanların hepsi de geleceğin ideal cemiyetinde yaşıyanları kendileri gibi düşünmüşlerdir. Fakat biz neden yalnız Gallilei'yi, Giordano Bruno'yu, v. s. birer kahraman gibi düşünüyoruz da ötekilerine karşı, belki, yalnız merhamet duyabiliyoruz? Bugün, biz, söz gelişi, natüralist bir sevgi ile ördek gibi, hindi gibi su içmek yeniliğini çıkarsak ve her yudumda vecde gelmiş gözlerimizi göklere diksek, bununla hangi eskilikleri devirebiliriz? Eskiyi devirebilen yeni; temelsiz bir yeni değildir. Ve bu temelin adı kısaca gerçekliktir. Her şeyin kendine göre ölçüleri ve değerleri belli gerçekliği vardır. Bu görünmez değerler dünyasının vetosunu almadan hiç bir yeni yerinden bile kımıldanamaz. Eski Elen filozofu çok doğru diyor: İnsan her şeyin ölçüsüdür. Bizim sanatımız hangi dünyanın sanatı, acaba?»

Gene dört yıl önce dostum bana resimler gösterdi :

«— Bak, Nermi, dedi, bunları mutlaka beğeneceksin. Burada her çizgi bir dildir, bir fırtınadır, bir musikidir, topraktan bir parçadır, insandan dirı bir şeydir.»

Sinirlerime en uyuşturucu sabrımın şerbetini sundum. Baktım ve baktım. Hiç bir şey dile gelmedi, musikileşmedi, fırtınalanmadı, ne insandan, ne de topraktan bir şey sezemedim.

Dostum anlattı :

«— Yarının sanatı.. Raffael, Tizian, Rembrandt, v. s., çoktan iflâs etüler. Onlar, şu gördüğün çizgi kadar bir şeycik yaratamadan öldüler. Bu gördüğün resmin her çizgisi bütün Flaman, bütün İtalyan üstatlarının eserlerine bedeldir. Bu avuç kadar karakalem resim, yüzlerce müzeyi dolduracak bir değerdedir. Fakat bunu anlamamk lâzım. Yarının sanatını anlamak, yalnız, yarında yaşamakla mümkündür. Sen, bu resmin derinliğini kavrıyamadın, galiba.»

Resme bir daha baktım. Başından çok daha büyük bir kaskat altında gorilleşmi çizgilerle çerçevelenmiş bir insan gövdesi.. Omuzları bacaklarının uzunluğuna göre beş kere daha geniş. Gelecek yarının insanı mı bu? Darwin bile yarının insanını bu kadar çarpık ve bütün yaratılış nizamından sapmış düşünemezdi. Dostuma sordum:

«— Bu dünya müzelerine sığmıyan sanatın Pantheon'unu resmin müjdelediği insana kurdursak daha iyi olmaz mı?»

Dostumun gözlerinde bir kin tutuştu.

Fakat bana karşı merhamet mi duydu, bilmiyorum. Sesinde acıyan bir yumuşaklık vardı :

«— Vah zavallı, dedi, vah vah... Geleceğin temposunu kavrıyamıyanların ruhları böyle buruşur, işte. Senin ruhunda olgunlaşmadan yere düşen yemişlerin sıskalığı var. Şimdi sana bir plak dinleteyim, bari Genç bir dâhimizin bestesi..»

Sözünü kestim :

«— Bu beste mutlaka Mozart'ı, Beethoven'i, Schubert'i, Wagner'i, Verdi'yi, v. s., gölgede bırakacak?!, Dinliyorum, işte.»

Dostum, Themistokles gibi seslendi :

«— Tenkid et, fakat dinle.»

Çılgın ve kaba bir hayalle yazılmış

(Lûtfen sahifeyi çeviriniz)

; hikâye :

KARA KAPLI KİTAP

(Baş tarafı 8 inci sahifede)

— Verdin, iki öküzlen seki[illegible]tilerini ya-
..
— Sen, ne istiyorsun ha[illegible]varlıktan böyle
— Kocamdan kalan mal[illegible]luğun karanlık
onu isteyon! [illegible]k, vecde gelmiş
Kasapzade bir dakik[illegible] Dostumun sesini du-
ni söyliyecek
— İnsan [illegible] dinlemiyorsun, galiba.. Başka
la, indi[illegible]a dolaşır gibi dalgınsın. Geleceğin
Kitabı de mi hoşuna gitmedi?»

«— Hayır, hayır, diyorum.. Bu musiki mutlaka geleceğin musikisi. Fakat sazlar [illegible]zak ki, bugünün sazları..»

Dostumun bahtiyar gülüşü gözümün önüne geliyor :

«— Çok şükür.. Senin musikiyi çok sevdiğini bilirim. Operaların, konserlerin düşkünü olduğunu bilirim. Senden, elbette, böyle bir not bekliyebilirdim. Fakat neden birdenbire bu kadar radikal düşünüyorsun e bugünkü sazları beğenmiyorsun? Bugünkü sazlarımızın kabahati ne?»

«— Dinle dostum, diyorum. Ben, geleceğin musikisini geçmişin bütün tozundan silkinmiş görmek isterim. Küremiz dağılmadan, üstündeki hayat büsbütün sönmeden önce Deccal çıkacaktır. Böyle yazıyor, eski kitaplar. Deccalın bir de orkestrası olacaktır. Dünyanın ve bütün yaratılışın en son orkestrası da budur. Din bilginleri, bu sazların şeklinden çok karanlık bahsediyorlar.. Fakat, biliyorum ki: sen, mutlaka en sonun âşığısın. Niçin bu en son orkestra, dâhi gencimizin ideali olmasın. En son musiki telâkkisini böyle sazlardan mahrum bırakmak doğru mudur? En son! Bunun ölçüsü ne? Ölçüsüzlük mü?»

İçim serinledi. Dostum kızmıyor, artık.

Dostum, önümdeki masanın üstünde duran fincanları topladı ve başka bir odadan getirdiği dergileri yaydı.

«— Herkesin damarına göre şerbet verilir. Ben sana anlamadığın şeylerden bahsettim. Senin gibi Fuzuli, Baki, Nedim divanları arasında çırpınmış bir insan için yeni şiirlerimizi anlamak biraz güçtür, ama, sen de bu yolda hiç olmazsa biraz yürümüşsündür. Yabancı sayılmazsın. Bak, şu şiir ne kadar güzeldir. Şair, bir Anadolu köyünde bakla yiyor ve sevgilisinin bakla gibi güzel gözlerini hatırlıyor ve sonunda (Ah, eğer, nasırlı olsa da sırtımda bir kaşağı gibi gezdirsem) diyor. Bütün teşbihler, istiareler, her şey o kadar yeni ve taze ki.. Vezin ve kafiye sıkıntısı yok. Şiir, kaynak gibi akıyor.»

Dinliyorum. En çirkin, en kaba ve en âhenksiz sözler tam bir mânasızlıkla en şımarık hayallerin bile kavrıyamıyacağı bir şehvet ve hayvanlık serseмliği içinde sağa sola saldırıyorlar. Dostum beni bu yepyeni şiir telâkkisine yabancı bırakmak istemiyor:

«— Bu bir çığır değil, bir geniş yol. Geleceğin şiiri. Gönlümüzü olduğu gibi yakalıyor. En modern şiir telâkkisine göre her şiir, saatlerce işlenen ve işlene işlene asıl tazeliğini kaybeden şey değildir. Şiirde fırından henüz çıkmış has ekmek sıcaklığı olmalıdır. Sırtı kaşınan şairin, o dakikada, nasırlı bir el istemesi ne kadar tabii bir şeydir. Bu güzel hayali anlıyamıyan beyinsizler çok.. Onlar; saraylarda, aristokrat konaklarında gelişen kokmuş, iki yüzlü, sinsi edebiyattan hoşlanıyorlar. Halbuki: biz, içimizin edebiyatını istiyoruz.»

Dostumun sözlerini tamamlıyorum:

«— Sözün kısası: geleceğin şiiri, geleceğin edebiyatı?»

Dostum hemen cevap veriyor :

«— Öyle ya..»

Devam ediyorum :

«— Sen demek istiyorsun ki: Biz Pindar'a, Sophocles'e, Dante'ye, Goethe'ye, Musset'ye Hugo'ya, Gerhart Hauptmann'a saplanmışızdır. Bir şair için bu ne sıkıntılı bir dünyadır. Öyle mi?»

«— Evet, evet..»

«— Ben şimdi, senin sanat telâkkini anlıyorum veya anlıyor gibiyim. Sen şimdi mefhumundan uzaklaşmak istiyorsun. Şimdi, sana dar ve karanlık geliyor. Sen hangi dünyanın sanatını istiyorsun? Olmıyan bir dünyanın mı? Bu olmıyan dünyanın sanat değerlerini nereden biliyorsun? Ve bu dünyanın senin istediğin gibi bir dünya olacağını kimden öğrendin? Sen ve senin gibi düşünenlerin hedeflerini biliyorum. Siz ihtilâl istiyorsunuz, anarşi istiyorsunuz. Aristokrat edebiyattan bahsediyorsunuz, aristokrat sanattan bahsediyorsunuz.»

Dostum sözümü kesiyor :

«— Elbette ihtilâl istiyoruz. Avrupada yeni sanatın büyük sinaları yok mu? Onlar, geleceğin sanatı için çalışmıyorlar mı?»

Devam ediyorum :

«— Zevklerinin duruluğunu kaybetmemiş olanlar seni coşturan sanata sanat soysuzluğu adını veriyorlar. Ve bu, çok yerinde bir sözdür. Gülmek, sevinmek ve üzülmek, birçok bakımdan, tam bir cemiyet hâdisesi olarak tahlil olunabilir. Sen, belki, buna şaşacaksın. Fakat bu, böyledir, işte. Cemiyet, bizde bu kadar diridir. Sanatın ifade etmek istediği şey de bundan kurtulmuş değildir. Mağrur sanat, göklerde yaşadığını sanıyor, bizim aramızdan sıyrılabildiğini sanıyor. Fakat o, gene, bizim acılarımızı, bizim sevinçlerimizi, toplu bir sözle, bizim duygularımızı dile getirmeğe çalışıyor. Dikkat ediyor musun, bizim, diyorum. Bizim gönül derinliğimizi en eksiksiz bütünlüğü ile kavrıyabilecek yeni ifade şekilleri bulabilirsek buna sevinmeliyiz. Sanat, belki, işte bu ifade güreşidir. Fa[illegible] bunu kendimizden dışarıda aramak, ta[illegible] vufun bir (mutlak) sıfatı katarak um[illegible] mefhumlara tanrısal bir gerçeklik le[illegible] vermeğe çalışması gibi bir şeydir. Gerçe[illegible]ğin dünyası başkadır, mutlakın mantığı gene başka... Hattâ tasavvuf bile bu mu[illegible] çıkmazından kurtulmak için kendisine [illegible] iyi anlaşılır bir yol aramak zorunda kal[illegible] tır. Meşhur kaynak misali bunun bir ö[illegible] ğidir.»

«— Nasıl bir kaynak bu?»

«— Bildiğimiz kaynak.. Fakat güzel misal.. Dört yolcu bir kaynaktan su içi[illegible] lar. Biri suda kevser lezzeti buluyor. başkasının dişleri sızlıyor ve suyun lez[illegible] ni iyice kavrıyamıyor. Ötekine su, ılık liyor, beriki suda ağırlık seziyor. Fakat len su birdir, aynı kaynağın suyudur. [illegible] nız hükümler başkadır. Görüyor musun, mutlakı bile nasıl kendimize göre tefsir [illegible] yoruz? Bırak, sanat ta susamışların kay[illegible] olsun. Fakat sen istiyorsun ki, biz kaç[illegible] lerimizi vehimlerimizin kaynağında do[illegible] rakım ve sonra ağzımızın lezzetini de i[illegible] edelim. Bu, mümkün mü?»

Dostum düşünüyor. Dağılgan bir g[illegible] bile olsa inanılan ve sevilen bir şeyden [illegible] rılmak ne kadar güçtür. Yaşayışın en [illegible] rin sırları buradadır, işte.. Ve sonra düşü[illegible] celerime ısınır gibi oluyor :

«— Demek ki, bize tefsirden başka şey kalmıyor.»

«— Pek te öyle değil, dostum. Dilim[illegible] güzel bir söz vardır. (Gözüm karardı) de[illegible] Duygularımızın da karardığı, kaoslan[illegible] ifadelenmek için çırpındığı zamanları [illegible] dır. Sanat, bu çırpınışın sesle, söze, [illegible] ile, renkle dile gelmesidir. Fakat biz dilden anlamalıyız. Ölçüler, başka bir [illegible] le, ifade şekilleri sanat heyecanının dil[illegible] Temelsiz sanat kuruntularına kapılm[illegible] yüzünden çok büyük istidatlarımız, be[illegible] hiç yağmur görmeyen toprağa düşmüş [illegible] hum gibi filizlenemeden çürüyorlar. Ker[illegible] lerini kurtaranlar da az değildir. Vaz g[illegible] lim, bu en modern gibi görünen sapık[illegible] nat telâkkilerinden... Bizim de heyecan[illegible] zın bir dili olmalıdır. Ve bu dil, ne kad[illegible] bizimdir, bilir misin? Biz neden hemen [illegible] dimizden bin yıl ilerde yaşamak istiyo[illegible] Fakat kendimizden bin yıl ilerde yaşıya[illegible] liyor muyuz? Asıl mesele bu, işte. Biz, be[illegible] ki, öyle sanıyoruz. Halbuki gerçeklik [illegible] dan ne kadar başkadır. Çağımızda yaş[illegible] bilmek, çağımızı bütün derinliğile yaşıy[illegible] bilmek ufak bir şey midir, sanıyorsun? [illegible] yıldızdan başka bir yıldıza sıçrıyarak [illegible] yalimizle bütün tekvinin bilinmez ışık[illegible] çağlıyan boşluklarında dolaşacak yerde [illegible] çeklikte iki adım atmak, elbette, daha [illegible] rudur. Çünkü: her sanatın yaratıcı kayn[illegible] nihayet, insandır.»

M. NERMİ

Görüşler

TUNUS BEYİ

General Jiro, Tunus beyini azlettikten sonra hapse attırdı. Bey, Madagaskara sürülecekmiş. Görülüyor ki efendilik, beylik ancak millî hürriyet ve istiklâle bağlı şeyler. Bunsuz olunca, iri püsküllü koskoca Tunus beyinin bir maça beyi kadar bile hükmü kalmıyor.

o

NASIL?

Rusya, kominterni lâğvetti. Bütün dünyaya ferah ve emniyet veren bu kararı sevinçle okurken bizimkileri düşündüm: Amele resimleri yapıp sergiler açan ressamlar... Kübik şiirler yazıp «O günü bekliyoruz!» diye haykıran şairler... Kahve dedikodusu yapan politikacılar, solcu münekkidler, propagandacılar... Bütün bu komintern fikarasının hali ne olacak, ne ümit edecek, asıl, nasıl yaşıyacak, nasıl geçinecekler?

o

KÂFURU

Tifüs vakaları sıklaşıyor. İstanbul gibi kalabalık ve pis bir şehirde bitten geçen bu hastalıktan korunmak pek güç. Rivayete göre cepte kâfuru taşımak faydalıymış. Bit, kâfuru kokusundan hoşlanmazmış.

Güç belâ, bir kaç kâfuru tableti buldum. Bizim eski şairlerimizin anlıyamadığım bir tarafı da ten güzelliğine örnek diye sık sık kâfurudan bahsetmeleridir. Hattâ, o kadar ince zevkli Nedim bile bunu yayar :

Çeşm-ü ebrusu siyah öyle ki sammur gibi
Gerden-i safi beyaz öyle ki kâfur gibi

Kâfuru tabletini bir gün cebimde taşıdıktan sonra kokusuna dayanamadım, çıkarıp attım. Bana öyle geldi ki, ekseriya yiğitte bulunan, taç gibi başta durmayı seven ve şu mendebur kâfurudan hoşlanmıyan bit, hüsnü tabiat sahibi bir hayvancağızdır.

ÇAPAN OĞLU

Ahmet Emin Yalman (Mukaddes ateşten bir kıvılcım) isimli yazısında; Yozgatta bir resim hocasının bu ateşle kazandığı muvaffakıyeti anlatıyor: Bay Cemal Bingölün Yozgatta talebelerine verdiği resim zevki, Londra Halkevinde açılan resim sergisinde İngilizler tarafından görülüp beğenilmiş.

Ahmet Emin Yalman, Yozgatta, çapan oğullarının o âsi ruhlu muhitinde bir gençlik muvaffakıyetinin sebebini bu mukaddes ateşte buluyor, ve şu sözleri ilâve ediyor :

Karıştırılınca altından çapan oğlu da çıkmıyor.

Bence, asıl mesele, işte burada! Ahmet Emin Yalmanın millî duygularımızı okşıyan, bizi çok zayıf tarafımızdan kavrıyan bu yazısı da, ismi gibi, mukaddes ateşten bir kıvılcım. Fakat, heyhat! Biraz karıştırılınca altından çapan oğlu çıkıyor!

o

ŞAŞILACAK ŞEY

(Vâ - Nû) Akşamın (Dikkatler) sütununda (Pe kgarip bir haber!) den bahsetmektedir. (Vâ - Nû) nun istihza ile karşıladığı şaşılacak haber şudur :

İsviçrede çıkan bir gazete, Trablusun düşmesinin Ankarada ve bilhassa Trablusun eski memur aileleri arasında büyük ümitlere yol açtığını yazmış. Bu aileler 1912 harbini unutmamışlar ve nasıl olsa bir gün oraya dönmek ümidini besliyorlarmış.

(Vâ - Nû) bunu yazan gazeteye şaşıyor. Hayır, Vâ - Nû' cuğum, şaşılacak biri varsa bu gazete değil, biziz. Çünkü, nasıl, hür, medeni bir memlekette çıkan bir gazete, daha dün koskoca bir imparatorluk kaybeden bir millette, bunu hiç düşünen, hatırlıyan, anan kalmadığını ve böyle zanneden lere herkesin kahkahalarla güldüğünü tahmin edebilsin?

Türk tarihi ve Gençlik

(6 ncı sahifeden devam)

takip etmeğe mecburdu. Yavuzun bu siyaseti olmasa Mısırlılar, Süriyeliler bir kaç sene içinde İstanbula ısınabilirler miydi?

Hâlâ hatırlardadır, bir zaman Namık Kemal dâvası çıkarmış, büyük vatanperveri ümmetçi, islâmiyetçi, meşrutiyetçi, geri fikirli diye tenkide yeltenmişlerdi. Hem bu tenkidleri yapan insanlar mektep - medrese görmüş, Üniversite bitirmiş adamlardı. Ya gürültü çıkarıp dikkati çekmek için bu fikri ortaya atmışlardı; yahut da bir ilk mektep talebesi kadar tarihî bilgileri yoktu. Namık Kemal kadar yaşadığı devirden, yaşadığı muhitten fersahlarca ileri fırlamış kaç münevverimiz vardır? «Yüksel ki yerin bu yer değildir!» vecizesile o büyük adam Adil Giraya değil, gûya kendi vicdanına hitap etmiştir. Fakat onu takdir etmek için evvelâ o devri tanımak lâzımdır. Hem de bir kaç asır mukaddemesile... Namık Kemal, «— Biz Moskof oluruz da nizamı cedit elbisesi giymeyiz!» feryadından henüz kırk elli sene sonra «Usulü meşveret» fikrini ortaya atıyordu. Padişahın Allahın gölgesi sayıldığı bir şehirde ve Padişah isimleri salavatsız anıldığı zaman büyük atalarımızın, «— Aman sus! Âdemi asarlar!» diye çırpındığı bir devirde o yüksek sesle : «— Cıvanmerdanı milletle hazer kavgadan ey bidad! Erir şimşiri zulmün ateşi hun-u hamiyetten!» diye haykırıyordu. Bunları bilirken Namık Kemale nasıl geri kafalı diyebiliriz? Eğer bizdeki bu «Modern tarih görüşü «Biraz daha inkişaf ederse, motorize kıtaların süratine bakarak Kanuninin Macaristana bir kaç ayda gidişini tenkid etmemiz, Fâtihin İstanbul surlarını nasıl olup ta üç günde yıkamadığına şaşıp kalmamız, bir opera vücuda getirmediği için Itriyi, sosyolojiye dair bir eser yazmadığı için Ebüssuut Efendiyi alaya almamız uzak değildir.

***

Bütün bu vakıaları tekrarladıktan sonra diyorum ki, benim de mensup olmakla iftihar ettiğim genç nesillerin ekserisinde henüz kuvvetli bir tarih görüşü teşekkül etmemiştir. Gençler çok kere çağların, devirlerin hakikî ruhunu, hakiki hüviyetini öğrenmeden, şöhretlerin tam değerini tartmadan liseyi bitiriyorlar. Ondan sonra ise zaten tarih okumak imkânı kalmıyor. Bu inkılâp gençliği için büyük bir noksandır. Bu noksanı tarih öğretiminde yeni bir usul, kuvvetli bir sistem yaratmakla telâfi edebiliriz. Samimî bir heyecanla birdenbire boşanan düşüncelerimiz belki biraz cüretli bir atak telâkki olunacaktır. Mazur görülsün! Tarihimiz öyle güzel ve onu o kadar seviyoruz ki!..

Hasan Adnan GİZ

DELHİDEN ÜSKÜDARA

Tefrika : 36 **Yazan : BARKIN**

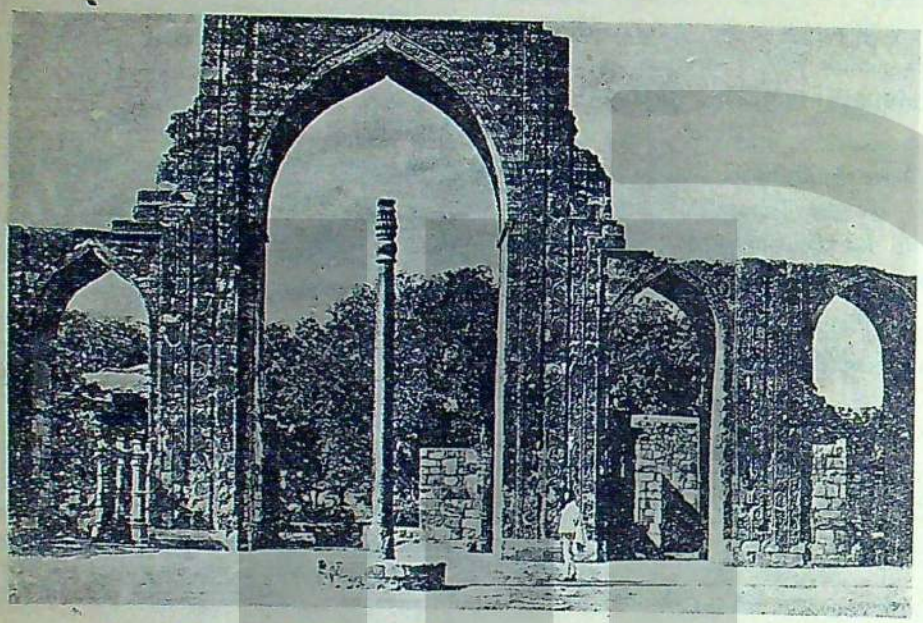

Delhi: Kuvvet-ül-İslâm camii ve önündeki demir sütun Kuvvet-ül-İslâm camii Kutbeddin Ay Beg tarafından 1193 de yapılmağa başlanmıştır. Cephe bu zamandandır ama üzerinde tâ 1300 yılına kadar Şemseddin İltutmuş ve Alâeddin Halcı tarafından işlenmiştir. Cephenin arkasında eski bir Hindu mâbedi vardır ki aynen muhafaza edilmiştir. Önündeki demir sütun çok eskidir. Tepesindeki nakışlara bakılırsa Moryalılar zamanından olması muhtemeldir. (Milâttan evvel 3. asır).

Hümayûnun türbesi de Hindistandaki diğer Türk türbeleri gibi cesim bir park içinde olup bu park sur gibi duvarla çevrilmiş ve dört cephede dört muhteşem kapısı vardır. Cenup kapısından çıkılıp sola dönülünce (Arap Saray) denilen koloni evleri gelir. Hümayûnun karısı ve Ekberin anası Hamide Begüm Haca gittiği zaman Haremeyn-i şerefeyndeki fukara ve kimsesiz müslümanları Delhiye getirmiş ve onlara burada evler yaptırmıştır. Bu ufak köy tam bir şehircilik fikrile yapılmış bir kolonidir. Muntazam sokakları, sıra sıra ve güzel evleri vardır. Evler öyle sağlam yapılmış ki aradan geçen 2,5 asırlık zamana rağmen çoğu olduğu gibi duruyor.

(Arap Saray) ın yanında (Mihr Banu) hanımın yaptırdığı Kârvansaray vardır. (Mihr Banu) hanım Cihangirin bir cariyesi veya hanımı imiş. Biraz daha sağa gidilince başka bir ruh ve üslûpta yapılmış olan (İsa Han) ın türbesi görülür. İsa Han Efgan imparatoru Şir Şahın veziri idi. 1545 de yapılan bu türbede 5 tane kabir vardır ki İsa Han ile Şir Şahın oğlunun kabirleri bunlar arasındadır. Bu yapı sonraki Türk üslûbundan ayrı ise de kendinden evvelki (Tuğlak) Hanlarının yapıları üslûbunun çerçevesinden çıkamamıştır. Türbenin kubbesinin dayandığı kemerlerin tam Tuğlak üslûbunda olduğu görülüyor.

Buradan Garba doğru biraz gidilince (Nizamüddin Evliya) nın türbesi ve dergâhı görülür. Hümayûnun kabri ile Nizameddin Evliya dergâhı arasındaki sahada birçok türbeler ve yapı harabeleri görülür. Bunların bir kısmı Tuğlak üslûbunda, bir kısmı Babürlülerin üslûbundadır. Bunları teker teker tetkik ve mütalâa etmek Türk mütehassıslerine düşen mühim bir vazifedir.

Nizameddin Evliyanın dergâhı: Nizameddin Evliyanın kabrine girmeden biraz sağa sola bakalım. Dergâha giden yolun sağında gözümüze eski ve güzel yapılar ilişiyor. Bir tanesi oradaki harap evlerin arasında. Yalnız kubbeleri görünüyor. Yanına varınca görürüz ki bu bina Tuğlak Hanları zamanından kalma güzel ama yarı harap bir

Begunpur'daki Cuma mescit. 14 üncü asır ortalarına ait mühim bir Tuğlak eseridir.

Orhan Seyfi ORHON

LEVAZIM İKİNCİ ŞUBEDE

Harbiye Nezareti — harbin üçüncü yılında — İlâhların yaşadığı esatir devrini hatırlatıyordu. Enver Paşa, bütün kudretile, azametile bir harp ilâhıdır. Nezaretin üst katındaki hususi dairesinde oturur. Yanına insan oğulları giremez. Ancak maiyetindeki diğer ilâhlarla, yarım ilâhlar girebilir. Para ve rızk ilâhı. Levazım reisi Topal İsmail Hakkı Paşadır. Hititlerin kaba saba heykellerini andıran bu zatın Nezaretteki nüfuzu sonsuzdu. İstediğini bir lâhzada dünya nimetlerine batırır veyahut yokedebilir. Benim kendisile uzaktan, yakından hiç bir münasebetim olmadığı için ne kahrından korkum vardı; ne lûtfundan ümidim. Böyle olması da isabetti. Ya, maazallah, Şevki beyin hakkımdaki raporile beni tanısaydı! Bereket versin, Harbiye Nezaretindeki ilâhlar, esatir devri ilâhları gibi insanların mukadderatile teker teker meşgul olmuyorlar, toptan iş görüyorlardı.

Onları alâkalandırmak için benim nâçiz varlığım kâfi değildi, fırkalar, kolordular, ordular lâzımdı.

Evrakımı takip ede ede levazım beşinci şubeye geldim. Orada, sevkiyat masası âmiri diye bana gösterilen bir Herkülle karşılaştım. Kocaman kalpağı, iri adaleli uzun yüzüne büsbütün heybet veriyordu. Evrakımı okumağa başladı. Kurşuna dizilen bir nefer gibi mahvolmak için ağzından çıkacak sözü bekliyordum. Bir aralık başını kaldırdı. Fazla şaşı olduğundan bir tehdit gibi bakıyordu. Pek yumuşak, inanılmıyacak kadar tatlı, âdeta kadınlaşmış bir sesle :

— Oturmaz mısınız? dedi.

Hayretler içinde sandalyeye göçüverdim.

— Bir sigara buyurmaz mısınız?

Şaşkınlıkla :

— Sigara içmiyorum!

— Bir kahve emretmez misiniz?

Büsbütün şaşırarak :

— Teşekkür ederim, kahve de içmem!

— Vah, vah... Evrakınızı okuyuncuya kadar sıkılacaksınız!

«Beni kim zannediyor?» diye düşündüm. Kâğıtları çabuk çabuk okuyup çeviriverdi. Kim olduğumu nasıl olsa anlıyacağı için bir hayal sukutunu önlemek maksadile :

— Aleyhimdeki rapora pek de harfi harfine inanmayın, dedim, epey mübalâğa vardır.

Sanki kabahatli o imiş gibi boynunu büktü:

— Aman efendim, ehemmiyeti yok!.. Okumaya mecburum da onun için okuyorum!

Bitirdikten sonra :

— Size nasıl bir hizmette bulunabilirim? Nezarette kalmak ister misiniz?

— Ben mi?.. İmkânı varsa, tabiî!

— Levazım ikinci şubede işler daha hafiftir, ister misiniz?

— Hay, hay!

— Öyleyse, müsaade edin de, müdür beyin muvafakatini alayım. Ömer beyin masasında bir yardımcı arkadaşa lüzum vardı. Memnun kalırsınız sanıyorum. Ömer bey çok nazik, çok kibar bir zattır.

Ne söyliyeceğimi şaşırdım.

Gitti, bir yarım ilâh olan müdür ile konuştu, muvafakatini aldı, inci gibi bir yazı ile çarçabuk tezkeresini yazıp müdüre imza ettirdi.. Sonra «Buyurun, gidelim!» dedi. Koridorda yürürken farkettirmeden beni hep sağa ve öne almıya çalışıyordu. İkinci şubeye girdik. Karşıdaki masada mavi gözlü, ufak tefek birisine beni takdim etti. Nezaketen bir kaç dakika yanımızda oturduktan sonra müsaade istedi; bir emrim olursa bildirmemi rica ederek bizden ayrıldı. O daha kapıdan çıkmadan masa âmirime merakla sordum :

— Bu zat kimdir?

— Tanımıyor musunuz?

— Hayır, ilk defa yüzünü görüyorum.

— Beşinci şubede sevkiyat masası âmiri Necati bey!

— Hayır, bendeniz onu sormuyorum...

Gülümsedi :

— Melâmi şeyhidir. Babasının Sarıgüzelde bir tekkesi vardı. O, ölünce yerine bu geçti.

Düşünmeğe başladım.

— Ne düşünüyorsunuz?

— Acaba beni tarikatine kabul eder mi?

Başını salladı:

— Öyle çabuk karar vermeyin. (Masasının gözünden bir sigara paketi çıkardı. Sigara tablasile beraber önüme koydu. Sandalyesini bir kenara çekerek masanın rahat ve geniş tarafını bana bıraktı.) Melâmi olmak kolay değil. Sonra size bunu anlatırım!

Bir dakika; şüphe içinde muhabbetle yüzüne baktım :

— Ay, yoksa siz de melâmi misiniz?

(Arkası var)

---

camidir. Adı Sancar mescidi (1) imiş. Pek büyük olmıyan eb'adına rağmen bütün Tuğlak yapıları gibi ciddiyet ve vekarla heybet ifade ediyor. Kitabesindeki kayde göre 772 hicrî yani takriben 1370 de Firuz Şah tarafından yaptırılmış. Babür oğullarından Şah Cihan gibi Firuz Şah da Tuğlak sülâlesinin büyük yapı efendisidir.

Burayı bırakıp tekrar dergâha gelirken ileride dergâhın solunda Çavsat Kamba denilen türbeyi görürüz. Bu yapıya sonradan verilen bu isim Hintce 66 sütun mânasına gelir. İçinde 10 tane sanduka görülür. İçi dışı mermerle yapılmış ve sadeliğine rağmen büyük bir tesir yapan nefis bir eserdir. 36 adet menşur murabbaı sütunlar üstüne tutturulmuş 20 adet mermer kubbe bu kabirleri kapatıyor. Etrafı da kafes gibi oyulmuş mermer levhalarla kaplı.

(Arkası var)

---

(1) Sancak Türkçede saplamak anlamını daha kuvvetle ifade eden bir sözdür. Bugünkü Türkçemizde bu kökten yalnız (sancı) ve (sancak) kelimeleri kalmış. Sancar saplanan demektir. Büyük Selçukların meşhur Hakanı da bu isimde idi.